

บทที่ 2

แนวความคิดเกี่ยวกับเรื่องความร่วมมือทางวิชาการระหว่างประเทศกำลังพัฒนา

เรื่องของการร่วมมือทางวิชาการระหว่างประเทศกำลังพัฒนา (technical cooperation among developing countries - TCDC) นั้น นับได้ว่าเป็นความคิดใหม่ที่เกิดขึ้นในแนวทางการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศที่เรียกได้ว่าเป็นประเทศกำลังพัฒนาซึ่งมีจำนวนมากในโลก ประเทศเหล่านี้ได้ใช้ความพยายามอย่างจริงจังที่จะผลักดันให้ความคิดดังกล่าวบรรลุผลในทางปฏิบัติ ราวทศวรรษที่ 1970 แรงกระตุ้นที่นับว่าสำคัญก็คือการประชุมของกลุ่ม 77* ภายใต้ความเห็นชอบขององค์การสหประชาชาติ ทั้งนี้ความร่วมมือทางวิชาการตามแนวความคิดนี้นั้นอาจจะเกิดขึ้นเพราะประเทศกำลังพัฒนามองเห็นความสำคัญของกันและกัน ความเหมาะสมของระดับความรู้ทางวิชาการและความสามารถในการนำความรู้ทางวิชาการมาปรับใช้ และด้วยเหตุผลอื่น ๆ ซึ่งเป็นความคิดและเหตุผลอย่างใดนั้น เป็นสิ่งที่จะต้องนำมาชี้ให้เห็นชัดเจนไป

ดังนั้นในบทนี้จะเป็นการให้รายละเอียดและวางกรอบแนวความคิดเพื่อจะนำไปสู่ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวความคิดของการให้ความร่วมมือทางวิชาการระหว่างประเทศกำลังพัฒนา เพื่อจะนำมาใช้ศึกษาแนวนโยบายของประเทศไทยในการดำเนินการโครงการการให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศกำลังพัฒนาอื่น ๆ โดยเฉพาะในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะเน้นประเทศ

---

*ที่เรียกว่ากลุ่ม 77 เนื่องจากในการประชุมสหประชาชาติเพื่อการค้าและการพัฒนา (United Nations Conference on Trade and Development-UNCTAD) ครั้งที่ 1 เมื่อ 23 มีนาคม - 16 มิถุนายน 1964 ที่เจนีวานั้นมีกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาเข้าร่วมด้วยกันทั้งสิ้น 77 ประเทศ และกลุ่ม 77 นี้ ได้พร้อมใจกันเสนอปฏิญญาร่วมเสนอข้อแนะนำต่าง ๆ ปฏิญญาได้เน้นความสำคัญของกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาที่เกิดขึ้นจากผลประโยชน์ร่วมกันในนโยบายการค้าระหว่างประเทศ จึงสมควรใจเรียกตนเองว่ากลุ่ม 77

สาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งถึงแม้จะเน้นประเทศมหาอำนาจทางการเมืองในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แต่ก็จัดได้ว่าเป็นประเทศกำลังพัฒนาประเทศหนึ่งด้วยเช่นกัน

นอกจากนั้นในบทนี้ยังพยายามที่จะชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของความร่วมมือทางวิชาการระหว่างประเทศกำลังพัฒนาต่อประเทศกำลังพัฒนา และรวมถึงการวิเคราะห์แนวความคิดดังกล่าวมีประโยชน์หรือไม่เพียงใดต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศกำลังพัฒนา รวมทั้งในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศซึ่งจะกล่าวไปถึงการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ แนวโน้ม และความสำเร็จผลของความร่วมมือทางวิชาการระหว่างประเทศกำลังพัฒนา ทั้งนี้ประเด็นต่าง ๆ จะได้แยกออกเป็นหัวข้อ 3 หัวข้อดังนี้ คือ ความเป็นมา ความหมาย และขอบเขตของความร่วมมือทางวิชาการระหว่างประเทศกำลังพัฒนา ความร่วมมือทางวิชาการระหว่างประเทศกำลังพัฒนาและความสำคัญต่อแนวทางการพัฒนาของประเทศกำลังพัฒนา และความเป็นไปได้ของความร่วมมือทางวิชาการระหว่างประเทศกำลังพัฒนา

ความเป็นมา ความหมาย และขอบเขตของความร่วมมือทางวิชาการระหว่างประเทศกำลังพัฒนา

การให้ความช่วยเหลือทางวิชาการนั้นกล่าวได้ว่าเป็นส่วนประกอบหนึ่งของความช่วยเหลือต่างประเทศ (foreign aid) J.H. Adam ให้ความหมายของความช่วยเหลือต่างประเทศว่าเป็น "สินค้าและบริการซึ่งให้โดยรัฐบาลประเทศหนึ่ง (โดยปกติแล้วคือประเทศที่พัฒนาแล้ว) เพื่อช่วยเหลือประชาชนของอีกประเทศหนึ่ง (โดยปกติแล้วคือประเทศที่ยากจน)"¹ ซึ่งความช่วยเหลือดังกล่าวจะออกมาในรูปความช่วยเหลือทางวิชาการ ความช่วยเหลือด้านการพัฒนา และความช่วยเหลือด้านการทหาร

¹J.H. Adam, Longman Dictionary of Business English, fifth impression (Essex: Longman, 1986), pp. 204-205.

ก. ความช่วยเหลือทางวิชาการ (Technical Aid)

เป็นความช่วยเหลือทางวิชาการซึ่งให้เพื่อจะปรับปรุงความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ และความชำนาญทางด้านอุตสาหกรรมและการให้ความช่วยเหลือในรูปแบบนี้ เป็นความช่วยเหลือที่ถูกที่สุด (least costly)² เนื่องจากว่าเป็นเรื่องที่เน้นความรู้และความชำนาญมากกว่าจะเน้นเรื่องสินค้าและบริการ เช่น การให้คำปรึกษาแนะนำเกี่ยวกับโครงการพัฒนาต่าง ๆ โดยผู้ที่มีความรู้จากต่างประเทศ เป็นต้น

ข. ความช่วยเหลือด้านการพัฒนา (Development Aid)

ความช่วยเหลือด้านการพัฒนานั้นให้เพื่อปรับปรุงรายได้แท้จริงของประชาชน ยกระดับมาตรฐานความเป็นอยู่ บรรเทาความทุกข์อันเนื่องมาจากอุบัติเหตุหนึ่ง ๆ

ค. ความช่วยเหลือทางด้านการทหาร

ความช่วยเหลือทางด้านการทหารนั้นให้เพื่อจะเสริมสร้างศักยภาพของประเทศที่อ่อนแอ เพื่อป้องกันตนเองจากการรุกราน

คำว่า วิชาการ (technology) นั้น ศัพท์บัญญัติทางเศรษฐศาสตร์ระบุว่า "เป็นการสรุปรวมความรู้เกี่ยวกับเครื่องมือและวิธีการในการผลิตสินค้าและบริการ"³ และ วิชาการสมัยใหม่นั้น ให้ความสำคัญเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ กับวิชาการที่มีหลักพื้นฐานมาจากวิทยาศาสตร์มากกว่าที่จะขึ้นอยู่กับความชำนาญ ทั้งนี้เพราะสามารถถ่ายทอดความรู้ทางวิชาการนั้นต่อไปได้โดยการสาริตและเผยแพร่โดยผ่านสื่อการพิมพ์เพื่อให้ไปถึงยังผู้รับที่มีคุณสมบัติที่จะรับความรู้จากการถ่ายทอดนั้นได้ อย่างไรก็ตาม Fransman ได้ให้ความเห็นว่าคำจำกัดความ

²K.J. Holsti, International Politics: A Framework for Analysis (New Jersey: Prentice Hall, Inc, 1983), p. 229.

³G. Bennock et al, Dictionary of Economics, 3rd. ed. (Middlesex: Penquin Books, 1984), p. 426.

ของคำว่า วิชาการโดยกว้าง ๆ นั่นก็คือ "ทุกอย่างที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงปัจจัยนำเข้า ให้กลายเป็นผลผลิต"⁴ ทั้งนี้ความรู้ทางวิชาการนั้นโยงไปถึง

- ก) องค์การการผลิตและกระบวนการทางแรงงาน
- ข) ความรู้เป็นปัจจัยสำคัญในการเปลี่ยนปัจจัยนำเข้าเป็นผลผลิต
- ค) ปัจจัยนำเข้าซึ่งถูกเปลี่ยนเป็นผลผลิตในบริษัทหนึ่งนั้นจะได้รับอิทธิพลจากสภาวะแวดล้อมภายนอก

สำหรับ เรื่องของความร่วมมือทางด้านวิชาการระหว่างประเทศกำลังพัฒนานั้น กล่าวได้ว่าเป็นปฏิริยาสนองกลับ ต่ออิทธิพลของการถ่ายทอดความรู้หรือการให้ความช่วยเหลือทางด้านวิชาการจากประเทศพัฒนาแล้วมาสู่ประเทศกำลังพัฒนา นั่นคือ ประเทศกำลังพัฒนามองเห็นถึงผลเสียที่จะเกิดและเกิดขึ้นจากกิจกรรมดังกล่าว โดยพอจะสรุปได้เป็น 2 ประเด็นหลัก คือ การพึ่งพิงทางด้านวิชาการ และความไม่เหมาะสมของความรู้ทางวิชาการ ซึ่งประเด็นทั้งสองนี้เป็นประเด็นที่กล่าวถึงกันอย่างกว้างขวาง ทั้งนี้ควรที่จะได้ทราบถึงด้วย

ก. การพึ่งพิงทางด้านวิชาการ

อาจกล่าวได้ว่าแนวความคิดนี้ส่วนหนึ่งได้รับอิทธิพลมาจากแนวความคิดของการพึ่งพิง โดยเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจซึ่งเป็นแนวความคิดที่ได้รับการกล่าวถึงอย่างกว้างขวางในช่วงปลายทศวรรษที่ 1960 โดยแนวความคิดดังกล่าวเป็นแนวความคิดที่พยายามจะอธิบาย

---

⁴M. Fransman, "Technological Capability in the Third World; and Overview and Introduction to some of the Issues Raised in this Book", in Technological Capability in the Third World, Martin Fransman and Kenneth King, eds., (Hong Kong: Macmillan, 1984), p. 9.

เรื่องของความด้อยพัฒนาของประเทศกำลังพัฒนาต่าง ๆ โดยเฉพาะในแถบลาตินอเมริกามีผลมาจากจักรวรรดินิยม (imperialism) และโครงสร้างซึ่งมีลักษณะทวินิยม (structural dualism)*

ในเรื่องของการพึ่งพิงทางด้านวิชาการนั้น แนวความคิดเกี่ยวกับเรื่องจักรวรรดินิยมน่าจะนำมาใช้เป็นคำอธิบายได้บ้างไม่มากนักน้อย ทั้งนี้เพราะจักรวรรดินิยมนี้เป็นรูปแบบซึ่ง Galtung⁵ เรียกว่า เป็นระบบของศูนย์กลาง-ขอบนอก (center-periphery system) ซึ่งรูปแบบดังกล่าวนี้ประเทศขอบนอกหรือบริวารได้รับการเอาเปรียบจากประเทศเมืองแม่หรือศูนย์กลาง โดยที่มูลค่าส่วนเกินของการผลิต (excess surplus) และทรัพยากรของประเทศบริวารถูกนำไปใช้เป็นบรรณาการให้แก่ประเทศเมืองแม่ โดยทั้งความล่าช้าและด้อยพัฒนาเอาไว้ให้แก่ประเทศบริวาร ถึงแม้ว่าในระยะหลัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ประเทศบริวารเริ่มปลีกตัวเป็นอิสระจากประเทศศูนย์กลาง แต่ก็ยังมีได้ตัดขาดความสัมพันธ์โดยพฤตินัยที่มีมาอย่างช้านานเพียงแต่ความสัมพันธ์ในรูปที่มองเห็นได้อย่างเป็นนิตินัยได้ถูกตัดออกไป

ตามที่กล่าวข้างต้นนั้นถึงแม้ประเทศซึ่งเคยเป็นบริวารจะพยายามต่อสู้เพื่ออิสรภาพ แต่ความสำเร็จนั้นก็เนื่องมาจากเหตุผลประการหนึ่งด้วย คือ ผลกระทบที่เมืองแม่ได้รับจากสงคราม ทั้งสองปัจจัยนี้ประกอบกันทำให้ประเทศเมืองบริวารมีโอกาสที่จะหลุดพ้นจากการควบคุมของประเทศเมืองแม่และเกิดเป็นประเทศใหม่ขึ้น อย่างไรก็ตามการเอารัด

*โครงสร้างแบบทวินิยม (structural dualism) ในบทความของวินิต ทรงประทุม เรื่องพัฒนาการทางความคิดของทฤษฎีการพึ่งพิงทางเศรษฐกิจ หมายถึง โครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม ที่มีทั้งโครงสร้างที่ทันสมัย (modern structure) ซึ่งมีความก้าวหน้า มีพลวัต และมีผลิตภาพสูง เช่น โครงสร้างของภาคอุตสาหกรรม และโครงสร้างดั้งเดิม (traditional structure) ซึ่งมีแต่ความล่าช้า ขาดพลวัต และมีผลิตภาพต่ำ เช่น โครงสร้างของภาคเกษตรกรรมรวมอยู่ด้วยกันซึ่งลักษณะนี้ก่อให้เกิดความด้อยพัฒนา

⁵ ดูเพิ่มเติมใน Johan Galtung, "A Structural Theory of Imperialism," in Perspective on World Politics, Micheal Smith, et al eds., (London: Croom Helm, 1981), p. 303.

เอาเปรียบระหว่างประเทศยังมีได้สูญสลายไปเสียทีเดียว เพียงแต่ว่ารูปแบบของการกระทำดังกล่าวได้เปลี่ยนแปลงไปเป็นสิ่งที่อาจจะเรียกได้ว่าเป็นอาณานิคมแบบใหม่ (Neo-colonialism) โดยที่รูปแบบของการเป็นบริวารในแบบเก่าไม่ปรากฏ ทั้งนี้การเป็นเมืองขึ้นทางการเมืองซึ่งมีบริวารอย่างเห็นได้ชัดนั้นไม่ได้ประกันว่าเมื่อไม่มีประเทศบริวาร การเป็นเมืองขึ้นหรือกึ่งเมืองขึ้น จะสิ้นสุดลงไปด้วย ทั้งนี้เพราะจะเปลี่ยนเป็นรูปของเมืองขึ้นในลักษณะไม่เป็นทางการ โดยมีข้อผูกพันทางด้านอื่น ๆ อยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านเศรษฐกิจต่อประเทศที่มีความก้าวหน้าซึ่งประเทศบริวารเหล่านี้เคยขึ้นตรงอย่างเป็นทางการ

เพื่อจะขยายความปรากฏการณ์ใหม่ในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ หลังยุคสงครามโลกครั้งที่ 2 เกี่ยวกับประเทศกำลังพัฒนาให้เห็นชัดยิ่งขึ้นนั้น อาจจะกล่าวได้ว่า รูปแบบของความสัมพันธ์ที่ได้อ้างมาข้างต้นเป็นการครอบงำจากประเทศเมืองแม่ทั้งทางเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม โดยใช้เครื่องมือต่าง ๆ เช่น ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและวิชาการ ความช่วยเหลือทางการทหาร ความช่วยเหลือทางการเงินโดยองค์การระหว่างประเทศ เช่น ธนาคารโลก เป็นต้น หรือแม้แต่บรรษัทข้ามชาติ และอื่น ๆ ในการดำเนินการดังกล่าว คำอธิบายนี้ค่อนข้างจะรุนแรงพอสมควรโดยมักจะนิยมใช้ในหมู่ประเทศซึ่งเป็นอริกับประเทศมหาอำนาจแห่งค่ายเสรีคือ สหรัฐอเมริกา

อย่างไรก็ตาม อย่างน้อยแนวความคิดดังกล่าวได้ให้ข้อคิดบางประการในเรื่องของการพึ่งพิงทางการวิชาการของกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาต่อประเทศที่มีความก้าวหน้าทางวิชาการ กล่าวคือการพึ่งพิงนั้นนำไปสู่การเสียโอกาสในอันที่จะพัฒนาความรู้ทางวิชาการของตน ทั้งนี้เนื่องจากการนำเข้ความรู้ทางวิชาการจากต่างประเทศ โดยมีการส่งออกจากประเทศเจ้าของความรู้ทางวิชาการนั้น ไม่ว่าจะเป็นการขายหรือการให้โดยไม่คิดมูลค่า (แต่ให้เพื่อผลประโยชน์บางอย่างในอนาคต เช่น การสร้างศรัทธาในหมู่ประเทศผู้รับซึ่งเป็นเรื่องของวิถีทางการทูต) มีผลต่อประเทศผู้รับในแง่ของการขาดหลังอำนาจต่อรอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านอุตสาหกรรม ถ้าความรู้ทางวิชาการนั้นอยู่ในมือของบริษัทการค้า และนอกจากนั้นความก้าวหน้าทางวิชาการนั้นจะได้รับการถ่ายทอดก็ขึ้นอยู่กับประเทศผู้ขายหรือผู้ให้ เป็นสำคัญ

อีกทั้งการที่จะต้องนำเอาความรู้ทางวิชาการนั้น ประเทศกำลังพัฒนา ต้องจ่ายเงินในการซื้อหา (โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์และการอุตสาหกรรม) ทำให้รัฐบาลจะต้องนำเงินตราต่างประเทศซึ่งหามาได้จากกิจการส่งออกไปใช้ในกิจกรรมดังกล่าว โดยที่มีเงินจำนวนน้อยเหลือให้แก่การวิจัยและการพัฒนาความรู้ทางวิชาการโดยตนเองซึ่งยังผลต่อการพึ่งพิงอย่างต่อเนื่องของประเทศกำลังพัฒนาต่อประเทศที่มีความก้าวหน้าทางวิชาการ

ดังนั้น เรื่องที่กล่าวมานี้ จึงเป็นเหตุผลหนึ่งของความเป็นไปได้ในการที่ประเทศกำลังพัฒนาผู้ซึ่งนำเอาความรู้ทางวิชาการจากต่างประเทศจะต้องมีการพึ่งพิงทางวิชาการต่อประเทศที่ส่งออกความรู้ทางวิชาการเหล่านี้ และโดยมากมักจะเป็นผู้ให้และผู้รับ ในรูปของประเทศกลุ่มที่มีความก้าวหน้าทางอุตสาหกรรมหรืออีกนัยหนึ่งคือประเทศที่พัฒนาแล้วกับประเทศกำลังพัฒนานั่นเอง

ข) ความไม่เหมาะสมของความรู้ทางวิชาการ

ประเด็นนี้เป็นประเด็นที่ได้รับการกล่าวถึงอย่างกว้างขวางในเรื่องของการถ่ายทอดความรู้ทางวิชาการระหว่างประเทศ สืบเนื่องมาจากเรื่องของการพึ่งพิงทางวิชาการของประเทศผู้นำเอาความรู้ทางวิชาการต่อประเทศผู้ส่งออก ทั้งนี้เพราะเป็นเรื่องที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า ทุกประเทศมีความแตกต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศที่พัฒนาแล้วกับประเทศกำลังพัฒนามีส่วนประกอบหลักโดยทั่ว ๆ ไปต่างกันซึ่งอาจจะพอสรุปให้เห็นกว้าง ๆ เช่น ประเทศพัฒนาแล้วมักจะเป็นประเทศที่มีภาคอุตสาหกรรมเป็นหลักใหญ่ มีจำนวนแรงงานน้อย ค่าจ้างแรงงานแพง มีความก้าวหน้าทางวิชาการในระดับสูง กล่าวคือในการปฏิบัติงานมักจะอยู่ในรูปของการเน้นทุน (capital intensive oriented) และมักจะมี^วความขาดแคลนในเรื่องของทรัพยากรธรรมชาติ สำหรับประเทศกำลังพัฒนามักจะเป็นประเทศที่มีภาคเกษตรกรรมเป็นหลักใหญ่ อุตสาหกรรมมักจะอยู่ในรูปของอุตสาหกรรมปฐมภูมิ ซึ่งขึ้นอยู่กับเกษตรกรรม มีแรงงานมากและราคาถูก มีทรัพยากรธรรมชาติมาก แต่ขาดแคลนความรู้ทางวิชาการการปฏิบัติงานมักอยู่ในรูปซึ่งเน้นแรงงานเป็นหลัก (labour intensive oriented) การนำเอาความรู้ทางวิชาการของประเทศกำลังพัฒนานั้นต้องการ "การรองรับของแรงงานในระดับท้องถิ่น ซึ่งมีความชำนาญ และมีความก้าวหน้าทางวิชาการในระดับหนึ่ง

ดังนั้นการเน้นการใช้ทรัพยากรที่มีความขาดแคลน โดยเปรียบเทียบในการผลิต (เช่น เงินตราต่างประเทศและไม่ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ (เช่น แรงงาน))⁶ เป็นประเด็นหนึ่งของความไม่เหมาะสมของวิชาการ

จากประเด็นดังกล่าวมีผลมาถึงการถ่ายทอดความรู้ทางวิชาการระหว่างประเทศ เพราะเมื่อวิทยาการโดยเฉพาะทางด้านอุตสาหกรรมซึ่งเน้นและผลิตในลักษณะของการส่งเสริมการใช้ทุนมากกว่าแรงงาน ได้นำมาใช้ในประเทศกำลังพัฒนา ซึ่งเน้นเรื่องแรงงานเป็นหลักจึงเกิดความไม่เหมาะสมขึ้น คำถามเกี่ยวกับเรื่องนี้มักจะเป็นในรูปของระดับความรู้ทางวิชาการนั้น ๆ กับสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นหนึ่ง ๆ และของท้องถิ่นนั้น ๆ มีอยู่ วิชาการจากประเทศพัฒนาแล้วมักต้องการส่วนประกอบแตกต่างไปจากประเทศกำลังพัฒนาไม่ว่าจะเป็นการออกแบบ และความเหมาะสมกับสภาพการใช้งานของประเทศกำลังพัฒนา ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากรูปแบบที่ออกเป็นการเน้นทุน (capital intensive design)

สภาพความไม่เหมาะสมนี้ไม่เพียงแต่จะออกมาในรูปที่อ้างถึงข้างต้นแล้ว ก็ยังเกี่ยวกับความไม่เหมาะสมของสภาพแวดล้อม กล่าวคือ ความรู้ทางวิชาการที่ใช้ในการผลิตเครื่องมือหนึ่ง ๆ เพื่อนำมาใช้งานในสภาพแวดล้อมหนึ่ง จะไม่อาจสามารถทำงานได้ดีในอีกสภาพแวดล้อมหนึ่งที่แตกต่างกันไป ยกตัวอย่างเช่น เครื่องปั้มน้ำไฟฟ้าจะไม่สามารถใช้ได้ในที่ซึ่งไม่มีกระแสไฟฟ้า แต่ปั้มน้ำที่ใช้มือสามารถใช้ได้ในที่ซึ่งไม่มีกระแสไฟฟ้า อาศัยแรงงานมนุษย์และเป็นวิธีที่ง่ายซึ่งราคาโดยเปรียบเทียบก็อาจจะถูกกว่า และเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของชนบทซึ่งไฟฟ้าเข้าไม่ถึง

นอกจากนี้แล้วในประเด็นของความไม่เหมาะสม คือ เรื่องของการนำมาปรับใช้ กล่าวคือ ความรู้ทางวิชาการที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากประเทศพัฒนาแล้วนั้น บางครั้งอาจนำมาปรับใช้ได้น้อยกว่าความรู้ที่ได้มาจากประเทศซึ่งมีสภาพแวดล้อมคล้ายคลึงกันและง่ายแก่การนำความรู้นั้นมาใช้ในทันที ดังนั้นเรื่องของความเหมาะสมของความรู้ทางวิชาการ กับการ

⁶T.N. Chaturvedi, Transfer of Technology Among Developing Countries (New Delhi: Gitanjali Publishing House, 1982), p. 14.

ถ่ายทอดความรู้ทางวิชาการนั้นและการนำความรู้ทางวิชาการนั้นมาใช้จึงเป็นเรื่องที่สำคัญประการหนึ่ง

อย่างไรก็ตาม เรื่องของการถ่ายทอดความรู้ทางวิชาการระหว่างประเทศนั้น มักจะกล่าวถึงการดำเนินกิจกรรมโดยผ่านบริษัทข้ามชาติ โดยที่ประเทศกำลังพัฒนาจะต้องเผชิญปัญหาทั้งสองที่กล่าวมาข้างต้นบ้างไม่มากก็น้อย ดังนั้นเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวรัฐบาลของประเทศกำลังพัฒนา จึงพยายามพัฒนาความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์และวิชาการอื่น ๆ เพื่อส่งเสริมศักยภาพของคนในด้านต่าง ๆ เหล่านี้

สำหรับ เรื่องความร่วมมือทางวิชาการระหว่างประเทศกำลังพัฒนานั้นกล่าวได้ว่า เป็นเหตุสืบเนื่องมาจากการตระหนักถึงผลของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในลักษณะที่ประเทศกำลังพัฒนาต้องพึ่งพิงประเทศที่มีความก้าวหน้าทางด้านวิชาการ ซึ่งทำให้ประเทศเหล่านี้ได้รับการโจมตีว่าเอาเปรียบประเทศกำลังพัฒนา และส่งผลต่อความล้าหลังของประเทศดังกล่าว การให้ความช่วยเหลือโดยประเทศพัฒนาแล้วมีลักษณะดังนี้ คือ

1. เป็นความช่วยเหลือที่แฝงมากับเจตนารมณ์ทางการเมือง และเศรษฐกิจ ซึ่งทำให้ปริมาณความช่วยเหลือไม่สม่ำเสมอแน่นอน หากแต่เปลี่ยนแปลงไปตามนโยบายทางการเมืองและเศรษฐกิจของประเทศผู้ให้
2. เป็นความช่วยเหลือที่มีเงื่อนไข (tied aid) อันเป็นประโยชน์แก่ประเทศผู้ให้ เพราะสามารถควบคุมวิธีการถ่ายทอดเทคโนโลยีไปยังประเทศผู้รับในลักษณะที่มีผลให้ประเทศผู้รับต้องพึ่งพาวิทยาการหรือเทคโนโลยีของประเทศผู้ให้ต่อไป (เช่น ใช้ผู้เชี่ยวชาญ สถาบันการศึกษา อุปกรณ์ ฯลฯ จากประเทศผู้ให้)
3. เป็นความช่วยเหลือที่ไม่ใช่ความช่วยเหลือ เพราะเงินความช่วยเหลือส่วนใหญ่ใช้ทั้งบุคลากร สถาบันการศึกษา หรือซื้อวัสดุ อุปกรณ์จากภายในประเทศผู้ให้เอง ซึ่งหมายความว่าความช่วยเหลือในรูปตัวเงินจริง ๆ จะออกจากประเทศผู้ให้เป็นส่วนน้อย เพราะจะถูกแปรออกมาเป็นผู้เชี่ยวชาญ ทุนการศึกษา อุปกรณ์ที่มีการซื้อขายว่าจ้างกันภายในประเทศผู้ให้

4. เป็นความช่วยเหลือที่ไม่ได้แก้ปัญหา หรือตอบสนองความต้องการของประเทศผู้ขออย่างแท้จริง เพราะน้อยครั้งที่วิธีการหรือเทคโนโลยีที่ได้รับไม่ "เหมาะสม" หรือไม่กลมกลืนกับค่านิยม วัฒนธรรมทางการเมือง และสภาพเศรษฐกิจ หรือแม้กระทั่งเป้าหมายการพัฒนาของประเทศผู้รับ ซึ่งทำให้เกิดการสูญเสียในรูปของการต่ออายุโครงการออกไปเรื่อย ๆ โดยไม่คำนึงว่าโครงการนั้นจำเป็นหรือไม่ หรือปรากฏการณ์ "สมองล่อง" (brain drain)⁷

ความเป็นมาของเรื่องความร่วมมือทางด้านวิชาการระหว่างประเทศกำลังพัฒนานั้น กล่าวได้ว่ารับแรงสนับสนุนมาจากประเทศกำลังพัฒนาเองโดยมีสหประชาชาติ (สมัชชาสหประชาชาติ) เป็นเวทีในการอภิปราย สหประชาชาติเองมองเห็นว่าโลกเกิดความไร้เสถียรภาพอันเนื่องมาจากการขาดสมดุลทางเศรษฐกิจ โดยครั้งแรกสมัชชาได้ตั้งข้อสังเกตข้อหนึ่งว่า "รัฐสมาชิกสหประชาชาติมิได้มีระดับการพัฒนาเท่าเทียมกันหมด (มติที่ 52 (1) 1946)"⁸ ซึ่งก่อให้เกิดการแตกแยกแบ่งประเทศเป็นเหนือ-ใต้ คือ ระหว่างประเทศที่มีความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจกับประเทศกำลังพัฒนา เนื่องจากความแตกต่างทางด้านวิทยาศาสตร์และวิชาการซึ่งมีผลต่อความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ การขาดแคลนเงินทุน ฯลฯ

ดังนั้นสหประชาชาติจึงมีความคิดที่จะให้ความช่วยเหลือประเทศกำลังพัฒนาในสิ่งที่ขาดแคลน เช่น ทางด้านการเงินก็ให้ความช่วยเหลือทางการเงินโดยผ่านทางธนาคารต่าง ๆ เช่น กองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund) ธนาคารระหว่างประเทศเพื่อการบูรณะและพัฒนากิจการ (International Bank

---

⁷ กฤษณา เบียมพงศ์สานต์, "รายงานสถานการณ์ปัจจุบันของงานความร่วมมือทางวิชาการระหว่างประเทศกำลังพัฒนา: รายงานของหน่วยประสานงานกลาง" ใน รายการสัมมนาระดับนานาชาติ เรื่องความร่วมมือทางวิชาการกับประเทศกำลังพัฒนา กรมวิเทศสหการ/IDRC 5-7 สิงหาคม 2524, หน้า 168-169.

⁸ สมพงษ์ ชูมาก, "บทบาทของโลกที่สามในสหประชาชาติ" บทความในการ สัมมนา เรื่องบทบาทของโลกที่สามในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ณ ศูนย์สารนิเทศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 23 สิงหาคม 2525, หน้า 63.

for Reconstruction and Development หรือ World Bank) ส่วนทางด้านอาหาร ก็ให้ความช่วยเหลือผ่านองค์การความช่วยเหลือทางด้านอาหารและการเกษตร (Food and Agriculture Organization) ทางด้านวิชาการก็มีโครงการขยายความช่วยเหลือทาง วิชาการ (Expanded Program of Technical Assistance ปี 1949) ซึ่งมี 4 รูปแบบ⁹

1. การส่งผู้เชี่ยวชาญไปให้คำแนะนำเกี่ยวกับการพัฒนาทางเศรษฐกิจ
2. การจัดอบรมผู้เชี่ยวชาญของประเทศกำลังพัฒนาในต่างประเทศ
3. การอบรมผู้เชี่ยวชาญในประเทศ
4. อำนวยความสะดวกในการช่วยเหลือรัฐบาลต่าง ๆ ให้ได้มีบุคลากร วัตถุ และการจัดการทางเทคนิคที่จำเป็น

และสุดท้ายก็คือความช่วยเหลือทางด้านการค้าและการพัฒนาโดยองค์การพัฒนาอุตสาหกรรม แห่งสหประชาชาติ (United Nations Industrial Development Organization) และองค์การการค้าและการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (United Nations Conference on Trade and Development)

กลุ่มประเทศกำลังพัฒนาเองนั้นโดยกลุ่ม 77 ได้เสนอกฎบัตรอัลเจียร์ (Algiers Charter) หลังการประชุมกลุ่ม 77 ที่อัลเจียร์ครั้งแรกในปี 1967 โดยกฎบัตร นี้เป็นลักษณะของการร้องเรียนของประเทศยากจนต่อประเทศร่ำรวย สมัชชาใหญ่ สหประชาชาติเองก็ได้ร่างกฎบัตรเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ทางเศรษฐกิจของรัฐต่าง ๆ (The Charter of Economics Rights and Duties of States) เสนอเมื่อ 9 เมษายน 1972 ในที่ประชุมของสมัชชา โดยย้ำถึงอธิปไตยเหนือทรัพยากรธรรมชาติ หลักประกันในการ หารายได้จากการส่งออก การได้รับความก้าวหน้าทางวิชาการ การมีส่วนร่วมในการ กำหนดกฎเกณฑ์การตัดสินใจทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ การรวมตัวกันของประเทศผู้ผลิต ในผลประโยชน์ที่จะได้รับการค้าและบริการ

ต่อมาภายหลังช่องว่างระหว่างประเทศพัฒนาและประเทศกำลังพัฒนานี้ เป็นผล ให้มีการเรียกร้องการปรับปรุงโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศพัฒนา และกำลังพัฒนา

⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 68.

โดยที่สมัชชาแห่งสหประชาชาติได้รับรองปฏิญญาว่าด้วยระเบียบโครงสร้างทางเศรษฐกิจใหม่ (Declaration on the Establishment of A New International Economic Order) เมื่อ 1 พฤษภาคม 1974 โดยขอให้ประเทศพัฒนาแล้วช่วยเหลือประเทศกำลังพัฒนา ไม่ว่าจะเป็นทางด้านเศรษฐกิจหรือวิชาการเพื่อที่จะเอื้ออำนวยผลให้ประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายได้มีโอกาสทัดเทียมประเทศพัฒนาแล้ว และยังเปิดโอกาสให้ประเทศกำลังพัฒนาเหล่านี้พัฒนาความก้าวหน้าโดยไม่มีข้อกีดกัน โดยมีหลักสำคัญคือ "หลักการเกี่ยวกับอธิปไตย ความร่วมมือระหว่างประเทศ การให้ความอนุเคราะห์แก่ประเทศด้อยพัฒนา การเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนโอนเทคโนโลยีการสร้างความสัมพันธ์อันยุติธรรม และเป็นธรรมระหว่างราคาผลผลิตที่ส่งออกโดยประเทศพัฒนากับราคาสินค้านำเข้า"¹⁰

ไม่เพียงแต่ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศกำลังพัฒนาและพัฒนาแล้วนั้น สำหรับประเทศกำลังพัฒนาด้วยตนเองก็มีแนวปฏิบัติเหมือนกัน กล่าวคือ ตามข้อ 4 ของปฏิญญาดังกล่าวในข้อย่อย ๘ นั้นกล่าวถึงความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจ การค้า การเงิน และวิชาการระหว่างประเทศกำลังพัฒนาบนพื้นฐานของความอนุเคราะห์ยิ่ง (preferential basis) ซึ่งความร่วมมือดังกล่าวจะนำมาสู่ความสัมพันธ์ซึ่งกระชับแน่นระหว่างกัน จะเห็นได้ว่าประเทศกำลังพัฒนาได้คำนึงถึงการพึ่งพากันเองนอกเหนือจากการพึ่งพาประเทศพัฒนาแล้ว นอกจากนี้ยังมีการกล่าวถึงความร่วมมือระหว่างประเทศกำลังพัฒนาอีกด้วย ดังเช่น ตามมติสหประชาชาติ ที่ 3362 (S VII) เมื่อ 18 กันยายน 1975 และในปี 1979 โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (United Nations Development Program-UNDP) ซึ่งเป็นองค์กรพิเศษของสมัชชาของสหประชาชาติได้จัดประชุมเกี่ยวกับเรื่องความร่วมมือทางวิชาการระหว่างประเทศกำลังพัฒนา ณ กรุงบัวโนส ไอเรส ประเทศอาร์เจนตินา และได้ประกาศแผนปฏิบัติการบัวโนส ไอเรส* (Buenos Aires Plan of

¹⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 74.

* แผนปฏิบัติการบัวโนส ไอเรส (Buenos Aires Plan of Action) นั้น มีขึ้นตามข้อเสนอแนะของการประชุมของสหประชาชาติเกี่ยวกับความร่วมมือทางด้านวิชาการระหว่างประเทศกำลังพัฒนา ระหว่างวันที่ 30 สิงหาคม - 12 กันยายน 2521 ณ กรุงบัวโนส ไอเรส ประเทศอาร์เจนตินา

Action) ในแผนดังกล่าวนี้ บรรจุข้อเสนอแนวทางการปฏิบัติการความร่วมมือระหว่างประเทศกำลังพัฒนาว่าควรดำเนินการอย่างไรบ้าง

แนวความคิดต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นชี้ให้เห็นถึงความร่วมมือทางด้านต่าง ๆ ระหว่างประเทศกำลังพัฒนาว่าได้ปรากฏขึ้นแล้วอย่างจริงจัง โดยที่ประเทศกำลังพัฒนาไม่ใช่จะเป็นผู้คอยรับความช่วยเหลือจากประเทศพัฒนาแล้วแต่อย่างเดียว ยังให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศกำลังพัฒนาอื่น ๆ อีกด้วยในลักษณะของการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ที่ได้รับการกล่าวถึงตั้งแต่ทศวรรษ 1970 เป็นต้นมา

สมมติฐานของระเบียบเศรษฐกิจใหม่ระหว่างประเทศซึ่งมีความร่วมมือทางวิชาการระหว่างประเทศกำลังพัฒนาบรรจุอยู่ในหลักการด้วยนั้นคือ ในที่สุดแล้วประเทศพัฒนาแล้วและจะสามารถพึ่งตนเองได้

ความร่วมมือทางวิชาการระหว่างประเทศกำลังพัฒนา เป็นความร่วมมือในลักษณะที่แตกต่างไปจากรูปแบบซึ่งประเทศกำลังพัฒนาเป็นผู้รับฝ่ายเดียววัน มีรากฐานอยู่บนหลักการทั่วไป 6 ประการ¹¹ ดังต่อไปนี้

1. เน้นความร่วมมือในแนวราบ ในลักษณะที่ค้ำค้ำกันระหว่างประเทศกำลังพัฒนาแทนที่จะเป็นความช่วยเหลือในแนวตั้งในลักษณะผู้ให้-ผู้รับซึ่งไม่ค้ำค้ำกัน
2. ความร่วมมือดังกล่าวมีรากฐานอยู่บนหลักสมประโยชน์ (reciprocity) กล่าวคือช่วยเหลือซึ่งกันและกันในลักษณะถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน ซึ่งในบางครั้งหลักสมประโยชน์นี้อาจมีการดำเนินการในลักษณะสนับสนุนต่อกัน (complimentarity)
3. ความร่วมมือดังกล่าวจะนำไปสู่การพึ่งตนเอง (self-reliance) และการร่วมกันนำมาซึ่งการพึ่งตนเอง (collective self-reliance) ของกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง

¹¹ กฤษฏา เบียมพงษ์สานต์, "ข้อเสนอแนะเรื่องนโยบายที่ชี้ชัดต่อกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา", ในรายงานการสัมมนาระดับนานาชาติ เรื่องความร่วมมือทางวิชาการกับประเทศกำลังพัฒนา กรมวิเทศสหการ/IDRC 5-7 สิงหาคม 2524, หน้า 168.

4. ความร่วมมือดังกล่าวเป็นการแก้ปัญหาโดยวิธีที่ "เหมาะสม" กว่า หรือใช้ผู้เชี่ยวชาญ หรือส่วนประกอบความช่วยเหลือ (aid components) อื่น ๆ ที่สามารถแก้ปัญหา หรือตอบสนองความต้องการที่คล้ายคลึงกันได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าความช่วยเหลือแบบดั้งเดิม

5. ในที่สุดความร่วมมือดังกล่าวจะเปิดโอกาสให้ใช้บุคลากร สถาบันการศึกษา บริษัทในภาคเอกชนของประเทศกำลังพัฒนาอื่น ๆ หรืออีกนัยหนึ่งสนับสนุนการใช้ "สมรรถนะ" (capacities) ของประเทศกำลังพัฒนาให้มากขึ้น

6. เป็นการใช้สถาบันระดับภูมิภาคและอนุภูมิภาคที่ประเทศกำลังพัฒนาได้ร่วม
๕
คิงทิน

จะเห็นได้ว่าแนวทางของการให้ความร่วมมือทางวิชาการระหว่างประเทศกำลังพัฒนานั้น เป็นเรื่องที่ประเทศกำลังพัฒนาควรที่จะสนับสนุนอย่างเต็มกำลังเพราะเป็นเรื่องที่เรียกได้ว่าเป็นการปกป้องและสนับสนุนผลประโยชน์ของประเทศกำลังพัฒนาอย่างแท้จริง อย่างไรก็ตามความร่วมมือทางวิชาการนั้นมิได้ครอบคลุมเพียงแค่วิชาการที่เกี่ยวกับวิชาการและวิทยาศาสตร์เพื่อการอุตสาหกรรมเพียงอย่างเดียว เพราะวิชานี้ครอบคลุมไปถึงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ อาหารและการเกษตร สุขภาพ พลังงานัย การคมนาคม การเงิน และอื่น ๆ แทบทุกแขนงของวิชาการ ที่ประเทศกำลังพัฒนาจะสามารถจัดหามาได้ เพื่อส่งเสริมการพัฒนาพร้อมกันนั่นเอง

สำหรับนโยบายโดยทั่วไปของประเทศนั้น อาจจะกล่าวได้ว่าไทยได้ให้ความสำคัญแก่เรื่องดังกล่าวมาก ไทยเองได้มี "นโยบายทั่วไป"¹² สำหรับเรื่องดังกล่าวนี้ดังนี้

1. สนับสนุนความคิดในเรื่องความร่วมมือทางวิชาการระหว่างประเทศกำลังพัฒนาในระดับสากล โดยคำนึงถึงหลักสมประโยชน์ตอบแทนกันอย่างเป็นธรรมในกิจกรรม

¹²สมพงษ์ ฝ่ายจำปา, "ข้อเสนอแนะเรื่องนโยบายที่ซิดีซีของไทยต่อกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา", ในรายงานการสัมมนาระดับนานาชาติเรื่องความร่วมมือทางวิชาการกับประเทศกำลังพัฒนา กรมวิเทศสหการ/IDRC 5-7 สิงหาคม 2524, หน้า 161.

ความร่วมมือทางวิชาการระหว่างประเทศกำลังพัฒนา ไม่ว่าจะในรูปแบบความร่วมมือ ทวิภาคี ไตรภาคี และพหุภาคี

2. เน้นความสัมพันธ์ระหว่างความร่วมมือทางวิชาการระหว่างประเทศกำลังพัฒนาและความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศกำลังพัฒนา และใช้พื้นฐานในการร่วมมือทางการเมืองต่อไปในอนาคต

3. เน้นความร่วมมือแบบผ่อนปรนแก่ประเทศที่มีรายได้ประชาชติน้อยกว่าประเทศไทยมาก ความร่วมมือแบบเสมอภาคแก่ประเทศที่มีรายได้ประชาชาติทัดเทียมกับประเทศไทย และการขอความช่วยเหลือจากประเทศที่มีรายได้ประชาชติมากกว่าประเทศไทย

4. เน้นความร่วมมือในภูมิภาคเอเชีย และแปซิฟิกก่อนภูมิภาคอื่น

จะเห็นได้ว่าขอบเขตของความร่วมมือทางวิชาการระหว่างประเทศกำลังพัฒนา นั้น ก็คือ การให้ความร่วมมือทางด้านวิชาการแก่ประเทศกำลังพัฒนาทุกประเทศ โดยมีการจัดระบบความสำคัญให้แก่ประเทศที่มีระดับการพัฒนาค่อนข้างต่ำและประเทศที่อยู่ในภูมิภาคเดียวกัน (ซึ่งมีความเหมาะสมทั้งในด้านสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์คล้ายคลึงกันในเรื่องของวัฒนธรรม สังคม และรวมทั้งเหมาะสมในด้านค่าใช้จ่ายของกิจกรรมดังกล่าว นอกจากนั้นยังขึ้นอยู่กับความสามารถทางด้านวิชาการ (technological capability) ของประเทศกำลังพัฒนาหนึ่ง ๆ ที่จะถ่ายทอดหรือให้ความช่วยเหลือในเรื่องความรู้ทางวิชาการแก่ประเทศผู้รับหนึ่ง ๆ ด้วย ผลของความร่วมมือทางด้านวิชาการระหว่างประเทศกำลังพัฒนานั้นจะส่งเสริมและสนับสนุนความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจระหว่างประเทศกำลังพัฒนา ที่ถือได้ว่าเป็นวัตถุประสงค์เร่งด่วน ของความร่วมมือทางวิชาการระหว่างประเทศกำลังพัฒนาด้วย โดยที่อาจได้รับการสนับสนุนจากองค์การระหว่างประเทศ เช่นโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) (มีส่วนงานที่เรียกว่า ความร่วมมือทางวิชาการระหว่างประเทศกำลังพัฒนา ภายใต้ UNDP โดยเน้นภาคเอกชน) หรือภายใต้แผนต่าง ๆ เช่น แผนโคลัมโบ เป็นต้น

นอกจากนี้ความคิดเกี่ยวกับเรื่องนี้ยังแทรกอยู่ในเรื่องของการจัดสรรทุนการศึกษาของแหล่งผู้ให้ทุนต่าง ๆ ทั้งนี้ เพราะปัจจุบันผู้ให้ทุนมองเห็นว่า การจัดส่งเจ้าหน้าที่ของประเทศกำลังพัฒนาไปศึกษาวิชาการในสาขาต่าง ๆ นั้น ถ้าส่งเจ้าหน้าที่เหล่านั้นไปยัง

ประเทศกำลังพัฒนาอีกประเทศหนึ่ง เพื่อศึกษาวิชาการจะช่วยลดค่าใช้จ่าย ต่อบุคคลในการศึกษาและฝึกอบรมลงได้ ซึ่งเป็นการประหยัดด้วยประการหนึ่ง ทั้งนี้ประเทศซึ่งจะให้การศึกษานั้นก็ได้รับการพิจารณาแล้วว่ามีความสามารถทางด้านวิชาการนั้น ๆ และเหมาะสมที่จะนำมาปรับใช้ได้ทันที แต่อย่างไรก็ตาม เรื่องดังกล่าวนี้ น่าจะเป็นผลมาจากความคิดในเรื่องของต้องการลดค่าใช้จ่ายของผู้ให้ความช่วยเหลือมากกว่า เพราะเรื่องของการให้ไปศึกษาฝึกอบรมในประเทศหนึ่ง ๆ นั้น โดยเฉพาะเป็นความช่วยเหลือจากประเทศมิใช่องค์การนานาชาติ หลีกเลี่ยงไม่พ้นจากข้อวิพากษ์วิจารณ์ว่า นอกจากจะให้ความรู้ทางวิชาการแล้วยังเป็นการช่วยส่งเสริมภาพพจน์ที่ดีและทัศนคติที่ดีของเจ้าหน้าที่ผู้ได้รับการฝึกอบรมซึ่งมีผลต่อการอนุเคราะห์ยิ่งระหว่างประเทศในอนาคต

กล่าวโดยสรุปแล้ว ความร่วมมือทางวิชาการระหว่างประเทศกำลังพัฒนา เป็นเรื่องของความร่วมมือระหว่างประเทศได้-ได้ หรือกำลังพัฒนาอย่างแท้จริง ซึ่งทั้งนี้ เรื่องของความร่วมมือทางวิชาการระหว่างประเทศกำลังพัฒนาดังกล่าวนั้น เป็นเรื่องซึ่งไม่ใช่เพียงแนวความคิดอีกต่อไป เพราะประเทศกำลังพัฒนาแล้วรวมทั้งองค์การระหว่างประเทศต่าง ๆ ได้ช่วยพยายามสนับสนุนให้แนวความคิดนี้ประสบความสำเร็จอย่างแท้จริง

ความร่วมมือทางวิชาการระหว่างประเทศกำลังพัฒนา และความสำคัญต่อแนวทางการพัฒนาของประเทศกำลังพัฒนา

ความร่วมมือทางวิชาการระหว่างประเทศกำลังพัฒนานั้น นับได้ว่าเป็นความสำคัญในเรื่องการพัฒนาประเทศของเหล่าประเทศกำลังพัฒนาเป็นอย่างมาก เพราะถ้าสามารถปฏิบัติได้ตามแนวนโยบายและหลักการของความร่วมมือทางวิชาการระหว่างประเทศกำลังพัฒนาแล้ว จะเห็นได้ว่าประเทศกำลังพัฒนาจะสามารถช่วยตนเองให้หลุดพ้นจากการพึ่งพิงประเทศพัฒนาแล้ว ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของความไม่เท่าเทียมกัน โดยผลประโยชน์จะเป็นของประเทศพัฒนาแล้วมากกว่าที่จะเป็นการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน (interdependence) ซึ่งเน้นทางด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก เพื่อให้บรรลุถึงสิ่งที่เรียกว่าการสร้างพลาภาพร่วมกัน (collective self-reliance) ของประเทศกำลังพัฒนา ดังนั้นความร่วมมือระหว่างประเทศกำลังพัฒนา นับว่าสำคัญทีเดียว

รูปแบบของความร่วมมือทางวิชาการระหว่างประเทศกำลังพัฒนาที่ปฏิบัติกันอย่างกว้างขวางนั้นได้แก่ การให้ความช่วยเหลือในเรื่องของการให้ความรู้โดยวิธีการฝึกอบรมให้การศึกษา จัดส่งผู้เชี่ยวชาญของประเทศกำลังพัฒนานั้น ๆ มาให้ความรู้แก่ประเทศกำลังพัฒนาที่ร้องขอ รวมทั้งรวมถึงการให้ความช่วยเหลือในรูปแบบวัสดุอุปกรณ์ สำหรับเรื่องความรู้ทางวิชาการนั้นในชั้นหนึ่งความรู้ที่มีอยู่นี้คือ "ความรู้ซึ่งได้รับการพัฒนา ประเมินผล และปรับให้เหมาะสมกับสภาพที่คล้าย ๆ กันแล้ว"¹³ วัสดุอุปกรณ์นั้นได้ถูกออกแบบให้ใช้การลงทุนในราคาถูกและเน้นหนักทางด้านแรงงานมาก และเหมาะสมกับสภาพทางภูมิอากาศและภูมิศาสตร์ เป็นต้น

อย่างไรก็ดีการถ่ายทอดและการให้ความรู้ทางวิชาการระหว่างประเทศกำลังพัฒนานั้นจะประสบความสำเร็จได้ก็ต้องขึ้นอยู่กับความรับผิดชอบต่อแนวทางของความร่วมมือทางวิชาการระหว่างประเทศกำลังพัฒนา กล่าวคือ รัฐบาลของประเทศกำลังพัฒนาควรต้องมีความจริงจังในการปฏิบัติตามแนวทางดังกล่าว รวมทั้งผู้ปฏิบัติงานภายใต้โครงการซึ่งเป็นผลมาจากความร่วมมือทางวิชาการระหว่างประเทศกำลังพัฒนา ไม่ว่าจะในการถ่ายทอดความรู้หรือรับถ่ายทอดความรู้นั้นต้องตระหนักเสมอถึงเป้าหมายของการปฏิบัติงานภายใต้โครงการ

ประเทศไทยเองนั้นได้ปฏิบัติตามแนวของความร่วมมือทางวิชาการระหว่างประเทศกำลังพัฒนา ก่อนที่จะมีการประชุมวางแผนปฏิบัติงานบัวโนส ไอเรส เสียอีก เห็นได้จากการที่ไทยให้ความร่วมมือในการจัดการฝึกอบรมงานให้ประเทศกำลังพัฒนาต่าง ๆ โดยเริ่มเป็นรูปร่างอย่างแท้จริง เมื่อปี ค.ศ. 1963 ภายใต้แผนการโคลัมโบ แผนโคลัมโบนี้มีเจตนารมณ์ในอันที่จะให้ความร่วมมือแบบถ้อยทีถ้อยอาศัยซึ่งกันและกันของประเทศสมาชิกจะให้ความช่วยเหลือเท่าที่กำลังคนและความสามารถจะอำนวยให้ ต่อมารัฐบาลไทยได้มีมติคณะรัฐมนตรีเมื่อ 14 มกราคม 1975 ให้จัดกิจกรรมอย่างจริงจังในการให้ความช่วยเหลือของประเทศไทยแก่ประเทศกำลังพัฒนาโดยให้กรมวิเทศสหการเป็นผู้ดำเนินการ ซึ่งมีโครงการความช่วยเหลือของไทยเกิดขึ้นเพื่อรับผิดชอบโดยตรงในเรื่องนี้ โครงการนี้สามารถแบ่งย่อยออกไปได้

¹³T.N. Chaturvedi, Transfer of Technology Among Developing Countries, p. 17.

3 โครงการใหญ่คือ โครงการความช่วยเหลือของไทย โครงการความร่วมมือทาง
วิทยาศาสตร์และวิชาการไทยจีน โครงการฝึกอบรมในประเทศที่สาม ซึ่งโครงการทั้งหมดนี้
เน้นความร่วมมือทางด้านวิชาการเป็นสำคัญ สำหรับโครงการที่สองนั้นจะเป็นโครงการที่จะใช้
เป็นการศึกษาในเรื่องของการให้ความช่วยเหลือทางวิชาการของประเทศไทยแก่ประเทศ
สาธารณรัฐประชาชนจีน

ความเป็นไปได้ของความร่วมมือทางวิชาการระหว่างประเทศกำลังพัฒนา

เรื่องของความร่วมมือทางวิชาการระหว่างประเทศกำลังพัฒนานั้นตามที่กล่าวมา
ข้างต้น นับได้ว่าอุดมการณ์ของความร่วมมือทางวิชาการระหว่างประเทศกำลังพัฒนานั้น เป็นสิ่ง
ที่น่ายกย่องเป็นอย่างยิ่ง อย่างไรก็ตามในความเป็นจริงของโลกแห่งการแข่งขันโดยเฉพาะ
ทางด้านเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญในปัจจุบันนี้นั้นอาจกล่าวได้ว่า เพื่อบรรลุถึงหลักการ
อันเป็นอุดมการณ์ของความร่วมมือทางวิชาการระหว่างประเทศกำลังพัฒนานั้น อาจจะเป็นไป
ได้ยากในองค์การระหว่างประเทศและปฏิบัติงานตามแนวความคิดของความร่วมมือทาง
วิชาการระหว่างประเทศกำลังพัฒนา บางครั้งก็มีความคิดเยาะเย้ย ความร่วมมือทางวิชาการ
ระหว่างประเทศกำลังพัฒนาเช่นกัน โดยเปลี่ยนจากชื่อคือ ความร่วมมือทางวิชาการระหว่าง
ประเทศกำลังพัฒนา (technical cooperation among developing countries)
เป็นการแข่งขันระหว่างประเทศกำลังพัฒนา (technical competitiveness among
developing countries) ที่เป็นเช่นนั้นเพราะ หากพิจารณาตามความเป็นจริงในโลก
จะเห็นว่าโลกนี้เต็มไปด้วยการแข่งขันโดยเฉพาะทางเศรษฐกิจ จึงมีผลต่อการแข่งขันทาง
ด้านตลาดการค้าทั้งภายในประเทศและตลาดโลก การแข่งขันเพื่อแย่งชิงตลาดการค้า
สำคัญที่เดียวโดยเฉพาะตลาดโลก ดังจะเห็นได้จากการเกิดขึ้นของลัทธิคุ้มกันทางการค้า
(protectionism) ที่มีก่กระทำโดยประเทศพัฒนาแล้วเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้เนื่องจาก
สินค้าจากประเทศกำลังพัฒนาซึ่งมีราคาถูกกว่าเข้ามาตีตลาดสินค้าของประเทศพัฒนาแล้ว
ทั้งตลาดโลกและรวมทั้งตลาดภายในประเทศด้วย เรื่องดังกล่าวนี้ชี้ให้เห็นว่าผลประโยชน์
ทางเศรษฐกิจการค้าเป็นประเด็นที่ค่อนข้างจะอ่อนไหว กล่าวคือ ในอนาคตนั้นถ้าหากการ
ผลิตสินค้าอย่างหนึ่งด้วยวิธีการที่เหมือนกันโดยเฉพาะในด้านอุตสาหกรรม ในขณะที่สภาพ
แวดล้อมในการผลิตคล้ายคลึงกัน ก็จะทำให้เกิดการแข่งขันทางการตลาดของสินค้าชนิดนั้น

อย่างแน่นอน

สำหรับความรู้ทางวิชาการนี้ถ้าเป็นความรู้ที่จะส่งผลในการผลิต (productive) ใด ๆ หรือจะเป็นผลซึ่งนำมาสู่รายได้ของประเทศ กลุ่มผลประโยชน์โดยเฉพาะเอกชน ซึ่งเป็นเจ้าของความรู้ทางวิชาการก็คงไม่คิดจะปล่อยให้ความรู้นั้นตกไปอยู่ในมือของประเทศ ซึ่งมีศักยภาพในการผลิตสินค้าชนิดนั้น ๆ ได้ อย่างเช่น ประเทศมาเลเซียถือได้ว่าเป็นประเทศ ซึ่งผลิตปาล์มและน้ำมันปาล์มเป็นอันดับ 1 ของโลกคงไม่ยินยอมที่จะให้ประเทศคู่แข่งเข้าฝัก อบรมในประเทศของตนเพราะปาล์มเป็นสินค้าที่ทำรายได้ให้แก่ตน รวมทั้งอาจจะไม่เต็มใจที่จะขายเมล็ดและกล้าพันธุ์ปาล์มซึ่งมีคุณภาพดี* ให้แก่ประเทศใกล้เคียงที่ต้องการผลิตปาล์ม

จึงอาจจะกล่าวได้ว่าถ้าหากเป็นเรื่องการแข่งขันซึ่งผูกพันกับผลประโยชน์ทาง เศรษฐกิจแล้วก็คงเป็นเรื่องที่ต้องตัดสินใจและพิจารณาและมีแนวโน้มที่จะได้รับการปฏิเสธจาก ประเทศเจ้าของความรู้นั้น ๆ แต่ถ้าหากเป็นเรื่องของการพัฒนาคุณภาพของประชากรและความ เป็นอยู่ เช่น พัฒนาสุขภาพอนามัยของประชากร การสุขาภิบาล ฯลฯ มักจะไม่มีปัญหาเรื่อง การถ่ายทอด หรือการให้ความช่วยเหลือทางด้านวิชาการอื่น ๆ เพราะไม่ได้มีผลโดยทันทีต่อการ สูญเสียผลประโยชน์ของประเทศหนึ่ง ๆ จากข้อพิจารณาดังกล่าวทำให้มองเห็นว่าการ ถ่ายทอดความรู้ทางวิชาการระหว่างประเทศกำลังพัฒนานั้นมีข้อจำกัด โดยมีทั้งข้อจำกัดของ ตัวเอง คือ นอกจากเรื่องความสามารถของประเทศกำลังพัฒนาในเรื่องของวิชาการ สาขาต่าง ๆ และระดับความรู้ทางวิชาการแล้วยังรวมถึงข้อจำกัดในแง่ของความต้องการและ ความจริงใจของประเทศกำลังพัฒนาในการถ่ายทอดความรู้ทางวิชาการนั้น เมื่อเป็นเช่นนี้ แล้วบางครั้งทำให้คิดไปได้ว่า การให้ความช่วยเหลือทางวิชาการระหว่างประเทศกำลังพัฒนา ตั้งอยู่บนพื้นฐานอะไร จะเป็นการพึ่งพอาศัยกันระหว่างประเทศ การสร้างพหุภาพร่วมกัน หรือผลประโยชน์แห่งชาติโดยเฉพาะทางเศรษฐกิจและการเมือง

---

*คุณภาพของปาล์มน้ำมันที่ให้ผลผลิตสูงนั้น ขึ้นอยู่กับคุณภาพของเมล็ดพันธุ์ที่ดี ซึ่ง มาเลเซียนับได้ว่าเป็นผู้ค้าน้ำมันปาล์มรายใหญ่ที่สุดของโลก ดังนั้นความก้าวหน้าของความรู้ ทางวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาพันธุ์ การปลูก และบำรุงรักษา จึงอยู่ในระดับแนวหน้า

ในกรณีของไทยนั้นมีการปฏิบัติการตามแนวความคิดเกี่ยวกับความร่วมมือทางวิชาการระหว่างประเทศกำลังพัฒนา แต่มีประเด็นเกี่ยวกับเรื่องนี้น่ามาถกเถียงกันได้ 2 ประเด็นใหญ่ คือ ไทยได้ดำเนินการในลักษณะนี้ก็เพื่อจะดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการให้ความร่วมมือทางวิชาการระหว่างประเทศกำลังพัฒนา คือ เพื่อบรรลุถึงความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจร่วมกัน และเพื่อจุดประสงค์อันยิ่งใหญ่ของการสร้างพหุภาพร่วมกันระหว่างประเทศกำลังพัฒนา และเพื่อบรรลุถึงระเบียบเศรษฐกิจใหม่ระหว่างประเทศ หรือเพื่อการสร้างความสัมพันธ์อันดีและภาพพจน์ที่ดีของประเทศในสายตาของประเทศกำลังพัฒนาอื่น ๆ เพื่อผลทางการเมือง เศรษฐกิจ การค้า และการลงทุน

นอกจากนี้ไทยยังไม่ได้มองความร่วมมือทางวิชาการระหว่างประเทศกำลังพัฒนาว่าเป็นสิ่งที่มีจุดจบในตัวเอง โดยอาจเป็นไปตามทัศนะที่ว่าความร่วมมือทางวิชาการระหว่างประเทศกำลังพัฒนาเป็น "เครื่องมือที่จะนำไปสู่เป้าหมายอื่น นั่นก็คือการส่งเสริมการพัฒนา ด้านเศรษฐกิจและสังคม"¹⁴ ดังนั้นความร่วมมือทางวิชาการระหว่างประเทศกำลังพัฒนาจึงอาจเป็นแหล่งความช่วยเหลือเพิ่มเติมซึ่งจะนำไปสู่การลดความช่วยเหลือที่ได้รับจากประเทศพัฒนาแล้ว และเป็นการทดแทนในส่วนซึ่งปฏิบัติการได้เท่านั้นในเรื่องของความร่วมมือทางวิชาการระหว่างประเทศ

---

¹⁴ Micheal Smith, "Potential for Supporting TCDC within the United Nations Development System", ในรายงานการสัมมนาระดับนานาชาติ เรื่องความร่วมมือทางวิชาการกับประเทศกำลังพัฒนา กรมวิเทศสหการ/IDRC 5-7 สิงหาคม 2524, หน้า 213.